

Series EFGHE/C

Set-4

Q.P. Code **229**

Roll No.

Candidates must write the Q.P. Code on the title page of the answer-book.

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ (ਵਾਦਨ ਸਵਰ) (ਸਿਧਾਂਤਕ) (ਪੰਜਾਬੀ ਉਲਥਾ)

HINDUSTANI MUSIC (Melodic Instruments) (Theory) (Punjabi Version)

ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ : 2 ਘੰਟੇ

ਪੂਰਨ ਅੰਕ : 30

Time allowed : 2 hours

Maximum Marks : 30

- ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਛਪੇ ਹੋਏ 5 ਪੰਨੇ ਹਨ ।
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ ਵੱਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਕੋਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ ਉਪਰ ਲਿਖਣ ।
- ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ 16 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ।
- ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕ੍ਰਮਾਂਕ (ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ) ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ ।
- ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਲਈ 15 ਮਿੰਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਸਵੇਰੇ 10.15 ਵਜੇ ਵੰਡੇ ਜਾਣਗੇ । 10.15 ਵਜੇ ਤੋਂ 10.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉੱਤਰ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖਣਗੇ ।
- Please check that this question paper contains 5 printed pages.
- Q.P. Code given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains 16 questions.
- **Please write down the serial number of the question in the answer-book before attempting it.**
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

ਵਿਆਪਕ ਨਿਰਦੇਸ਼:

- (i) **ਭਾਗ ਓ:** ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ। (ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ)
- (ii) **ਭਾਗ ਅ:** ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ। (ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ)
- (iii) **ਭਾਗ ਏ:** ਕੋਈ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ। (ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 6 ਅੰਕ ਹਨ)

ਭਾਗ ਓ

1. ਉਸ ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਂ ਦਸੋ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਸਵਰ 17ਵੀਂ ਸ਼ਰੂਤੀ ਉੱਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ : 1
 - (a) ਮਧਿਅਮ ਗ੍ਰਾਮ
 - (b) ਗਾਂਧਾਰ ਗ੍ਰਾਮ
 - (c) ਸ਼ਡਜ ਗ੍ਰਾਮ
 - (d) ਨਿਸ਼ਾਦ ਗ੍ਰਾਮ

2. ਇੱਕ ਮੂਰਛਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਸਵਰ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ? 1
 - (a) 7
 - (b) 5
 - (c) 4
 - (d) 6

3. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਲੇ ਸਹੀ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ : 1

ਸ ਰੇ ਗ ਸ ਗ ਰੇ ਸ, ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ ਮ ਗ ਰੇ

 - (a) ਸ ਗ ਰੇ ਸ ਰੇ ਮ ਗ
 - (b) ਗ ਮ ਪ ਗ ਪ ਮ ਗ
 - (c) ਰੇ ਮ ਗ ਰੇ ਗ ਮ ਪ
 - (d) ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਪ ਮ ਗ

4. ਸਹੀ ਕਥਨ ਚੁਣੋ : 1
 - (i) ਅਹੋਬਲ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀਣਾ ਦੀ ਤਾਰ ਉੱਤੇ ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ।
 - (ii) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਵਿੱਚ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ 10 ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
 - (iii) ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
 - (iv) ਉਸਤਾਦ ਇਨਾਇਤ ਖਾਨ, ਉਸਤਾਦ ਇਮਦਾਦ ਖਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ।

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣੋ :

 - (a) (i), (ii), (iii)
 - (b) (i), (iii), (iv)
 - (c) (ii), (iii), (iv)
 - (d) (i), (ii), (iv)

5. ਸਹੀ ਕਥਨ ਚੁਣੋ : 1

- (i) ਉਸਤਾਦ ਵਿਲਾਇਤ ਖਾਨ 17 ਪਰਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਿਤਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਨ ।
- (ii) ਉਸਤਾਦ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਾਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਾਧ ਸਰੋਦ ਸੀ ।
- (iii) ਝਪਤਾਲ ਵਿੱਚ 10 ਮਾਤਰਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।
- (iv) ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰਾ ਉੱਤੇ ਆਂਦੀ ਹੈ ।

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣੋ :

- (a) (i), (ii), (iii) (b) (ii), (iii), (iv)
- (c) (i), (ii), (iv) (d) (i), (iii), (iv)

6. ਸੂਚੀ I ਦਾ ਸੂਚੀ II ਨਾਲ ਮਿਲਾਨ ਕਰੋ : 1

<u>ਸੂਚੀ I</u>	<u>ਸੂਚੀ II</u>
A. ਭੈਰਵ	(i) ਕਾਫੀ ਥਾਟ
B. ਆਸ਼ਰਿਆ ਰਾਗ	(ii) ਮ-ਵਾਦੀ, ਸ-ਸੰਵਾਦੀ
C. ਬਾਗੋਸ਼ਰੀ	(iii) ਭੈਰਵ
D. ਮਾਲਕੌਸ	(iv) ਧ ਅਤੇ ਰੇ

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣੋ :

- (a) A-(ii), B-(i), C-(iii), D-(iv)
- (b) A-(iii), B-(iv), C-(i), D-(ii)
- (c) A-(iv), B-(iii), C-(i), D-(ii)
- (d) A-(i), B-(ii), C-(iii), D-(iv)

7. ਕਥਨ I : ਰਾਗ ਬਾਗੋਸ਼ਰੀ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰੇ-ਪ ਸਵਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ । 1

ਕਥਨ II : ਰਾਗ ਬਾਗੋਸ਼ਰੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ ਹੈ ।

ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣੋ :

- (a) ਕਥਨ I ਅਤੇ ਕਥਨ II ਦੋਵੇਂ ਸਹੀ ਹਨ ।
- (b) ਕਥਨ I ਅਤੇ ਕਥਨ II ਦੋਵੇਂ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ।
- (c) ਕਥਨ I ਸਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਥਨ II ਗ਼ਲਤ ਹੈ ।
- (d) ਕਥਨ I ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਪਰ ਕਥਨ II ਸਹੀ ਹੈ ।

8. ਕਥਨ I : ਰਾਗ ਭੈਰਵ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸਵਰ ਧੁ ਹੈ । 1
 ਕਥਨ II : ਰਾਗ ਮਾਲਕੌਂਸ ਵਿਚ ‘ਗ, ਧ, ਨੀ – ਕੋਮਲ’ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣੋ :
 (a) ਕਥਨ I ਅਤੇ ਕਥਨ II ਦੋਵੇਂ ਸਹੀ ਹਨ ।
 (b) ਕਥਨ I ਅਤੇ ਕਥਨ II ਦੋਵੇਂ ਗਲਤ ਹੈ ।
 (c) ਕਥਨ I ਸਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਥਨ II ਗਲਤ ਹੈ ।
 (d) ਕਥਨ I ਗਲਤ ਹੈ, ਪਰ ਕਥਨ II ਸਹੀ ਹੈ ।

ਭਾਗ ਅ

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ : 2
 ਮੂਰਛਨਾ, ਅਲੰਕਾਰ, ਕ੍ਰਿੰਤਨ
 ਜਾਂ
 ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ।
10. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਕਰੋ : 2
 ਮੀਂਡ, ਕ੍ਰਿੰਤਨ, ਕਣ
 ਜਾਂ
 ਸੰਗੀਤ ਪਾਰਿਜਾਤ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।
11. ਉਸਤਾਦ ਸੁਸ਼ਤਾਕ ਅਲੀ ਖਾਨ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਪਰਿਚੈ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ 2
 ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।
 ਜਾਂ
 ਰਾਗ ਬਾਗੋਸ਼ਰੀ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵਿਵਰਨ ਲਿਖੋ ।
12. ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 2
 ਜਾਂ
 ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਾਧ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

13. ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਵਰ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਰਾਗ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ 50 ਸਵਰਾਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰੋ :

2

ਸੰ ਨਿ ਧ, ਮ ਪ ਧ ਗ, ਮ ਗ ਰੇ ਸ

ਜਾਂ

ਉਸਤਾਦ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਾਨ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਪਰਿਚੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

ਭਾਗ ੲ

14. ਰਾਗ ਭੈਰਵ ਵਿੱਚ ਰਜ਼ਾਖਾਨੀ ਗਤ ਨੂੰ ਦੋ ਤਾਨਾਂ ਸਹਿਤ ਸਵਰਲਿਪੀਬੱਧ ਕਰੋ ।

6

15. ਆਪਣੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਮਸੀਤਖਾਨੀ ਗਤ ਨੂੰ ਦੋ ਤੋੜਿਆਂ ਸਹਿਤ ਸਵਰਲਿਪੀਬੱਧ ਕਰੋ ।

6

16. ਝਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਠਾਹ ਅਤੇ ਦੁਗੁਣ ਅਤੇ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਠਾਹ ਅਤੇ ਤਿਗੁਨ ਨੂੰ ਤਾਲਲਿਪੀਬੱਧ ਕਰੋ ।

6